

Sebiller

Abdülkadir Efendi Sebili

Sebil, Eski-Yeni Caddesi üzerinde Şeyh Abdülkadir Efendi Türbesi'nin sağ tarafındaki türbedar odasının penceresinde idi. Pencerenin iki yan yüzünden akan su isteyene verilir. Bugün yerinde dükkan vardır. 1012 (1603) tarihinde yapılmıştır. Şeyh Abdülkadir Efendi Türbesi bahsine bakınız.

Kaynak: (Hadika, 1/267) (İ. Kumbaracılar, İst Sebilleri S: 5) (İst Ans. 1/119) (İst Kültür ve Sanat Arış. Tercüman Yay. 1/173)

Beşir Ağa Sebili

Eyüp Sultan Camimin dış avlusunda ve bu avlunun Çarşıya açılan musalla kapısının sol ve Hünkar Mahfeli kapısının yine sol tarafında bulunmaktadır.

Kesmetaştan yapılmış olup üç penceresi vardır. Sultan III. Selim devrinde ve 1215 (1800) tarihinde cami ile beraber yapılmıştır. Kapısı üzerine bir Ayet-i Kerime yazılmıştır. Bayramlarda ve özel günlerde şerbet dağıtıldığından "Şerbethâne" ismiyle ünlü idi.

Eyüpsultan Camii Sebili

Eyüp Sultan camii'nin şadırvan avlusundaki türbesi hacet penceresinin ik yan yüzünde idi. Çeşmeciklerinden akan sular önündeki ufak şirin yalağa dolardı.

Şem'dâni-Zâde Tarihi'nde "b-ı leziz bulunup baş ucunda, fi sebili'l-lâh sebil bina olundu" demektedir. 1159 (1746) tarihinde türbe ile beraber yapılmıştır. Türbesi bahsine bakınız. Ayna taşlarım bugün de görmek mümkündür.

Gazanfer Ağa Sebili

Otakçılar'da, Fethi Çelebi Caddesi üzerinde ve Otakçılar Camii'nin sağ tarafında idi. Sebinin mermer söveli ve şebeke demirli üç penceresi vardı. Ahşap çatısı mevcut değildi. Pencere sovelerinde musluk yerleri vardı, Mimar Davud Ağa'nın eseri idi.

Sebinin yan tarafında ve cadde üzerinde, mermer kapaklı sandık şeklinde bir şadırvan teknesi, sağ tarafında ise kesmetaş söveli ve demir parmaklıklı üç hazre penceresi ve onun yanında da Muhasebeci Abdi Efendinin fevkani mektebi bulunmakta idi. İstanbul Sebilleri adlı eserinde bu mekteb, sebil olacak gösterilmiştir ki doğru değildir.

Bütün bu güzel eserler 1983 yılında sökülüp atılmış ve yerine hela ve meşruta yapılmıştır. Bu arada üç bölümden oluşan sebil kitabesinin İki bölümü yok olmuş ve yalnız bir bölümü meşruta duvarına yerleştirilmiştir. Bu sırada haziresi ve Abdi Efendi Mektebi de yıktırılmıştır. Sebinin taşları ve mermer şadırvan camii'nin yan tarafına atılmış ve bir müddet sonra da bunlar parçalanarak yok edilmiştir.

*Sâhib'ül-birr râğib'üs-sadakat
Sâhib 'ül-hayrât mâ 'ilü 'lhasenât
Kapû Ağası fahr-i ehli vegâ
Yâ'ni kim Hazret-i Gazanfer Ağa*

*Kesserah İllahu hayrehu ve sekâhu
Bî-miyâh 'ün-na'im fîukbâhü
İtdi bu câmi'inde bi'r-i cemil
Teşnegân-ı tarike yapıdı sebil*

■ Eyüp Sultan Camii Sebili

■ Gazanfer Ağa Sebili Kitabesi'nin ilk dörtlüğü. Alt dörtlüğü yokolmuştur

*Suyun içüb cemi bâý ü gedâ
Eylüsen sahibine hayr-t du'â
Görüb ânı didi bu abd-i za'if
Târih olsun sebil-i hüd ü latif 1008 (1599)*

Kitabe, şair Hükmi tarafından söylenmiştir. Kendisi meşhur münşi ve şehnameci'dir. Nişancı ve reis'ül-küttab olmuştur. İsmi Hasan Efendi olup 1030 (1621) tarihinden sonra vefat etmiştir.

Gazanfer Ağa, kendi isteği üzerine hadım olmuş ve Sultan Selim, Sultan Murad ve Sultan Mehmed'e 30 sene kadar bab'üs-sa'âde Ağalığı yapmıştır. 1011 (1602) de İdam edildi. Kabri, İst. da Bozdoğan Kemerı yanındaki türbesindedir. Burada medresesi ve sebilı de vardır. Üsküdar'da Ayrılık çeşmesinin de İlk banisidir.

Kaynak: (Si. Osm. 3/619) (Ayverdi, Fatih Devri 3/409) İ. Kumbaracılar, İst. Sebilleri S:13) (İst. Atış. 11/6024) (M. Ziya, İst. ve Boğaziçi S: 259) (E.Çelebi, Danişman Ter. 2/94) (Hadika 1/288-289) (Danişmend, Kronoloji Tarihi 3/604) (Resmi Ahmed Efendi Sefinet ur-rüesa I. bölüm No.1 34 S: 25 Hükmi Efendi) (Ayvansaraylı, Mec. Tevârih, Haz. Derin-Çabuk S: 95-132-209) (Peçevi Tarihi, Haz. Derin-Çabuk, Enderun Yay. II / 197-204-210-255-285-294)

Hatice Sultan Sebili

Ayvansaray'da sur dışında, Yâvedüd Caddesi üzerinde ve Muhammed'ül-ensâri Türbesi'nin sağ, Hatice Sultan Çeşmesi'nin sol tarafında idi. Bugün mevcut değildir, yeri arsadır. Çeşmesi, Bedrettin Dalan zamanında ve 1989 tarihinde mükemmel olarak ihya edilmiştir.

Sebilin güzel bir resmini, İzzet Kumbaracılan'ın İst. Sebilleri adlı eserinde görmek mümkündür. Üç penceresi olup aralan mermer sütunludur. Sütunlar arası pirinç şebekedir. Mimar Baş Bekir Ağa tarafından yapıldığı sanılmaktadır.

Ayvansaraylı Hafız Hüseyin Efendinin Mecmua'ı Tevârih adlı eserinde sebilin kitabesi yazılmıştır ki şudur:

*Dürret'üt-tâe-ı saltanat ya'ni
Duhter-i Hazret-İ Mehmed Hân
Dürc-i İsmet Hadice Sultan kim
Hayradır niyyeti ânın her an
Feyz-i Hakk ol allyyet'üş-şânı
İde sirâb-ı kevser ihşan
Bu sebilı bina idüb Li'llah*

*Oldu râhat-resân-t teşne-dilân
Habbezâ bu sebil-i zibinde
Bir içim su letâfetiyle hemân
Reşehât-i zülül-i seyyâli
Neşve-bahş-ı hayât-ı câvidân
Lezzeti âb-ı rûy-ı kand-ı nebat
Safvetf reşk-i neyyir-i rehşân
Oldu her kûşe-i safâ-meşreb
Muvrid-i cüybâr-ı bağı cinân
Bundan a'la olur mu âlemde
Eser-i hayr-t dâ'İm'ül-ceryân
Göricek tarh-ı dilkeşin
Tâ'İb Hızr ferhünde-dem mediha-künân
Nâse işrâb idüb didi târih
İçelim âb'l kevser oldu revân 1123 (1711)
Sebilin banisi için camii bahsine bakınız.*

Kaynak: (Ayvansaraylı, Mec. Tevârih Haz. Derin-Çabuk.S: 126-131) (Hadika, 1/56 11/231-232)0. Kumbaracılar, İst. Sebilleri S: 31) (Si. Osm. 1/241 Ahmet Ta'ib Efendi) (M. Ziya, ist. ve Boğaziçi. S: 347)

Kasım Paşa Sebili

Bugün yeri dahi belli olmayan bu sebilten Evliya Çelebi, Eyüp bahsinde şöyle bahsetmektedir:

"Kasım Paşa Türbesi yakınında Kasım Paşa Sebili, tâ-rihi: Didi târihini Nihâdi ânın
Setsebil-İ bihişt-i âb-ı zülâl"

Eyüp'te Kasım Paşa Türbesi mevcut değildir. Sicill-i Osmani'nin belirttiğine göre bu civara gömülen bir Kasım Paşa vardır. 1013 (1604) tarihinde vefat ederek Edirnekapsı'na gömülmüştür.

Kitabe yazarı Şair Nihâdi, Kanuni, Selim ve III. Murat devirlerinde yaşamıştır. Birçok çeşme ve sebile tarih düşürmüştür.

Sebil, İst. Sebilleri adlı eserde kayıtlı değildir.

Kaynak: (E. Çelebi, Danişman Ter. 2/98) (Si. Osm. 4/48)

■ Lala Hüseyin Paşa lahdi. Sebili bu lahdin önünde idi.

■ Mihrişah Valide Sultan Sebili

Lala Hüseyin Paşa Sebili

Edirnekapı dışında, Bahir Mustafa Paşa Tekkesi Camiinin sağ tarafında ve Fethi Çelebi Caddesi ile Otacı Başı Sokağının birleştiği yerde ve sokağın sol köşesinde idi. Sebilin hemen arkasında Lala Hüseyin Paşa'nın lahdi mevcuttur. Sebil bugün mevcut değildir.

Hadikat'ül-cevâmi Yazan, eserinin 290. sayfasında şu bilgiyi vermektedir:

"Lala Hüseyin Paşa bu zaviyenin (Bahir Mustafa Paşa Tekkesi Camii) yanında bulunan çeşmenin yanında medfunur. Adı geçen çeşme yakınında köşede vâki sebil, İstanbul'da, Halıçılar Köşkü'nde Mescid sahibi Molla Şeref Efendi'nindir. Şerefeddin-i Kırmı Efendi 931 (1524) tarihinde vefat ederek Lala Hüseyin Paşa Türbesi naziresine gömülmüştür."

Aynı eserin 200. sahifesinde ve Molla Şeref Camii bahsinde ise:

"Molla Şeref'in kabri, Otakçılar civarında Sadriazam

Maktul Mustafa Paşa Tekkesi yanında vâki'Lala Hüseyin Paşanın sabili dahilinde olan mezaristandadır." demektedir. Aynı bilgi, 94. sayfada da zikredilmiştir.

Sebil herhalde Molla Şeref tarafından yaptırılmış ve sonra harab olduğundan 976 (1568) tarihinde Lala Paşa tarafından yeniden yaptırılmıştır. Sebil yanındaki çeşme de bugün mevcut değildir.

Lala Hüseyin Paşa Türbesi bahsine bakınız.

Türbe, Miman Sinan yapısı olduğuna göre, sebil ve çeşme de onun eseri olmalıdır.

Lala Hüseyin Paşa lahdinin ayak tarafında bir şahidesi yok olmuş bir kabir vardır. Bunun Molla Şeref Efendiye ait olduğu sanılmaktadır.

Kaynak: (Gezi notu) (Hadika 1/94-200-290) (İ. Kumbarcılar, İst. Sebilleri S: 7)

Mihrişah Valide Sultan Sebili

Bostan İskelesi Sokağı üzerinde ve Mihrişah Valide Sultan İmareti ve Hüsrev Paşa Kütüphanesi arasında ve Boyacı Sokağı karşısındadır.

Geniş saçaklı sebilin beş şebekeli penceresi vardır. Pencere aralarına üçer adet ince, zarif sütunlar yerleştirilmiştir. Tamamen mermerden yapılmış olup her pencerenin üzerine dörder mısra yazılmıştır. Türk Barok üslubunun en güzel örneklerinden birisidir. Mimar Kethüdası Ârif Efendinin Mimar Başılığında yapılmıştır. Yarım daire şeklindeki sebilin kitabesi şudur:

*Mehd-i cenâb-ı Saltanat ikkil tâc-ı mekremet
Ma'mûre-saz-ı memleket subh-t sipih izz ü câh
Güş eyle kadr-ı gevherin o saf zât-ı bihterin
Mürşididir ol hâverin Sultan Seltm-i Cem Şâh*

■ Kaptan-ı Derya, Sadrazam, Sokullu Mehmet Paşa Sebili-Çeşmesi'nin eski durumu.

*Bahş itdi mâl muhibb-yâb dünyâyı itdi fezyâb
Kurb-i Ebf Eyyüb'e âb icrasına kıldı nigâh
Bir nev sebil itdi bina hem boş edâ hem canfeza
Nezdik eshâb-ı safâ Rıdvân-ı Halide şâhrâh*

*Güya ki bir kaşanedir revzeleri şahanedir
Cennetmidir ayanedir olmuş mahall-i işiibah
Oldu bu yerde rev-nümâ mazmun tecri tahtehâ
Kıldı kerametle ol ddver-i devlet penâh*

*İfâm için âfakı heb yaptı imaret müntehâb
Ensardan eyler taleb nasr-ı Livâyı
Pâdişâh Yekpare ihsandır İşi cüd-ı firâvândır işi
İrvâyı atşandır işi her tavri tevfik-i âla*

*Esrâr-ı sahbîn mazharı ehvâ'-ı hayrın masdarı
Seyr et bu âb-ı kevseri nûr içre istersen şinâh
Gâlib kalemden akdi bil târihi hem-çün selsebil
Eshâba Zemez hem sebil ayn-ı safâyı
Mihrişâh Rakam yazılı değildir.*

1209(1794) tarihinde imaret ile beraber yaptırılmıştır. Kubbeli olan sebilin iki yanında birer çeşme vardır. Çeşmelerin ayna taşının iki yanına pembe sütunlar yerleştirilmiştir. Alnında ise bir ayet-i kerime bulunmaktadır. Çeşme ile

sebil arasına birer mihrabçık oturtulmuştur. Bu şekil, sebile ayrı bir güzellik ve heybet vermektedir.

Eserin mimarı iki defa mimarı başı olmuş ve 1223 (1808) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, İst. da Lâleli'de, Ağa Yokuşu'ndaki Kemal Paşa Camii haziresindedir.

Kitabe yazın Galip Efendi, Galata Mevlevihanesi şeyhi idi. 1205 (1791) de şeyh oldu. 1213 receinin 26. günü (Ocak-1799) vefat etti. Kabri, tekkenin türbesindedir. Fazıl, şair, edip ve vefat etti. Kabri, tekkenin türbesindedir. Fazıl, şair, edip ve zarif bir zat idi. Divanı ve Hüs-nü Aşk'ı pek meşhurdur.

Mihrişâh Valide Sultan Türbesi bahsine bakınız.

Kaynak: (Gezi notu) (Si. Osm. 3/615 Galib Efendi 3/268) Arif Efendi (İ. Kumbaracılar, İst. Sebilleri S: 47)

Sokullu Mehmet Paşa Sebili

Camii Kebir Caddesi ile Boyacı Sokağı'nın birleştiği yerde ve caddenin sağ köşesinde idi. Arka cephesi, Şekerpere Türbesi'ne dayanmakta idi. Sebilin durumu ve çevresi için büyük resme bakınız.

Üç yüzlü sebilin her bir yüzünün iki yanına, klasik baklavalı başlıklı, mermer sütunlar yerleştirilmiştir. Sütunlar arası dökme pirinç şebeke idi. Bu şebekelerde beşer tas aralığı bulunuyordu. Şebekelerin üzerinde bir alnlık vardı. Ortadaki alnlık üzerine bir tuğra yerleştirilmişti. Bunun Sultan II. Mahmud-İ Adli tuğrası olduğu sanılmaktadır.- Bu doğru ise sebil, 1250 (1834) tarihlerinde tamir görmüş demektir.

Sebilin orta yüzünde görülen kitabe ve ayna taşı sonradan buraya konmuştur. Bunu büyük resimde de görmek mümkündür. Bu resimde orta yüzde kitabe yoktur. Bunu, kitabenin yan kaba sıvalarından ve sütunlar arasına sağ-mamasından da anlıyoruz. Kitabe buraya 1900 tarihinden sonra konmuştur. Bu sırada, sebil yan yüzünün kırılan şebekesinin alt kısmını kapatmak için de, hemen arkadaki mezarlıktan alınan bir lahdin yan yüzü yerleştirilmiştir. Sonradan buraya konulan kitabenin sebilin kapısı üzerinde bulunduğu sanılmaktadır. Büyük resimde görülen çatı ve saçak küçük resimde mevcut değildir.

Şair Nihâdî'nin üç sıra halinde hazırladığı, sebilin kitabesi şudur:

*Hazret-i Paşa-yı hemnâm-ı Resul
Barekallâh eyledi hayr-ı cemil
Bu Nihâdî didi târih ser se tâ
Çeşme-i pes üç taraf kıldı sebil
975
Pâk-i safi çeşme-i âb-ı selsebil
975
Oldu âb-ı kevser âb-ı selsebil
975 (1567)*

Sultan I. Ahmet Sebili

Eyüp Sultan Camii iç avlusunda ve Eyüp Sultan Türbesi giriş kapısının sağ tarafındadır. Üç cepheli ve üç şebeke demirli penceresi vardır. Pencere arasına dört

- 1- Sol tarafta ve at arabasının yan tarafında Ferhat Paşa Türbesi. Bugün de mevcuttur.
- 2- Tam karşıda, Sekerpare Hanım Türbesi ve Mimar Sinan yapısı Sokullu Mehmet Paşa Sebili. Türbeye bitişik olarak yapılmıştır.
- 3- Sağdaki ilk eser, Sokullu Mehmet Paşa Çeşmesi. Altı cepheli olup iki yüzünde çeşme vardı. Kitabeli yüzü, Cami'î Kebir Caddesi üzerinde idi. Bugün mevcut değildir.
- 4- Sağ gerideki türbe, Çengelöğlu Tahir Paşa Türbesi olup bugün hazire halindedir. Sokullu Mehmet Paşa Çeşmesi ile Tahir Paşa Türbesi arasında, 1340 (1921) tarihinde Eyüp Emniyet Amirliği binası yapılmıştır.
- 5- Sultan Reşad Türbesi henüz yapılmadığından yeri evlerle kaplıdır.

mermer sütun yerleştirilmiştir. Bu pencerelerin üzerinde başhyan ve kapısının üzerinde son bulan bir kitabesi vardır. Bu kitabenin üzerinde oyma mermer şebekeli ve kemerli ikinci pencereler yer almıştır. Kemerler, sütunlar üzerindeki başlıklara oturtulmuştur. Kısa bir saçağı vardır. Çatısı kurşun kaplı olup alçak kubbelidir. Kitabesi şudur:

1. Pencere üzerinde:

*Hazret-İ Sultan Ahmet sâye-İ hâdi'üs-sebû
Râh-t Hakk'da hayr için yapırdı bir âli sebil*

2. Pencere üzerinde:

*Eyleyüb rûh-ı Edâ Eyyüb-ı Ensâri'yi yâd
Ravzai pâki yanında itdi bir hayr-ı cemil*

3. Pencere üzerinde:

*Akıdub ol çeşmede Kevser gibi mâ-i mâin
Eyledi zülâl-İ âb-ı safı anda selsebil*

Sebilin sol tarafında bulunan kemerli kapısı üzerinde:

*Nüş idüb âb-ı hayât ol Şâh-ı İskender sıfat
İde Mevlâ zilimi ol sâye-İ arşım zalil*

*Ol binâ-yı hoşnûmâ itmamına târih İçün
Varid oldu çünkü ey Muhammed ferman cezû*

*İmtisal idüb didim bir beyt kim her misra'ı
Müstakil târih olub itmamına olmuşdur delil*

*Eyledi Sultan Ahmed şükr na'mây-ı celil 1022
Bin yigirmi ikisinde yapıdmhp bir nev sebil 1022 (1613)*

Bu zarif sebilin mimari Mehmed Ağa'dır. 1043 (1633) tarihinden sonra vefat etti. Sultan Ahmed Camiinin de mimarıdır.

Sebilin bir penceresinin içine ve sütunların önüne ufak

çeşmecikler yerleştirilmiştir. Ayrıca sebil içinde büyük bir çeşme ve bir yer altı dehlizine açılan merdivenli bir yol ile Kızlarağası Mustafa Ağa'nın kabri vardır. Ağa, 1033 (1623) de vefat ederek sebil içindeki set üzerine gömülmüştür. Bundan dolayı buraya Mustafa Ağa'nın Sebili de denir. 1922 senesine kadar müslümanlar ramazan ayında sebil içindeki kısmet kuyusundan alınan su ile oruçlarını açarlardı.

Kaynak: (Recep Akakuş, Eyyüb Sultan S: 112-124-244) (İ. Kumbaracılar, İst. Sebilleri S: 17) (E. Çelei, Danişman Ter. 2/98) (Hadika, 1/44 Akbyık Mes. Mustafa Ağa) (Mimar N. Emre, Türk Mimarları, Arkitekt 1937 Sayı; 1 S: 12) (Z. Nayıp, Sultan Ahmet Külliyesi S: 3944)

■ Sultan I. Ahmet Sebili

Şekerpare Kadın Sebili

Şekerpare Kadın Türbesi yanında idi. Bu türbe bahsine bakınız. 1056 (1646) tarihinde yaptırılmıştır. Bunu, kitabesinin şu mısrasından anlamaktayız. Bu türbe ile yapı bu pâkize sebili 1942 tarihinde yola çıkıntı yaptığı için yıkıldı.

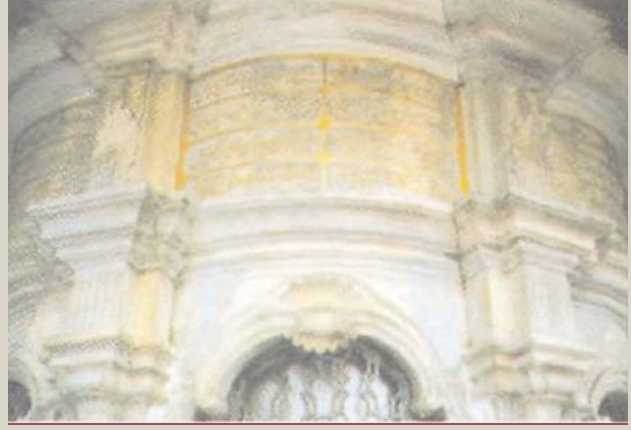
Şah Sultan Sebili

Defterdar Caddesi üzerinde, Şah Sultan Türbesi'ni sağ tarafında ve Şah Sultan Mektebi'nin altındadır. Tamamen mermerden olup üç şebekeli penceresi vardır. Pencere arasıma üçer adet İnce mermer sütunlar yerleştirilmiştir. Pencere üzerinde ve geniş saçağının altında Şu kitabe vardır:

1. Pencere üzerinde:

*Menba'ı lütfü mürüvvet çeşmesâr-t merhamet
Bahr-ı lütfü mekremet çüş-âver mevc-i nevâl
Şeh Selim Hân mekânın perverin hemşiresi*

Şâh Sultan sutüde menkibet ferrüh hisâl

■ Şah Sultan Sebili Kitabeliri

Mâder-i şefkat-nisâri Mihrişâh

*Kadın dirîğ İtdi çün mağrib zeyn hake âhir irtihal
Virdi Hakk tevfik o Sultan-ı Mürüvvet meşrebe
Yapdt a'la böyle bir dil-cü sebil-İ bi-misâl*

2. Pencere üzerinde:

*Kıldı rüh-ı mâderin şâdân bu câri-i hayr ile
Bezi idüb ayn'ül-hayât himmetin âhir âbe mâû
İşte bu ra'nâ sebil oldu dil-ârâ tarh İle
Sinei birr akan açmış dilber sâhib-i cemâl
Seyr için nür-İ güneşâr girdiler birbirine
Nâs ânı zerrin şebike eyler amma kim hayâl
Dide-i rûz-ı teşnegândır sù-besü gözler müdâm
Tası ebnâyı sebile arzı ider âb-ı zülâl*

3. Pencere üzerinde:

*Görse Mecnûn tası zencirini zülfi Leylâ'ya
Olmaz İdi ağzı suyun akıdub eşûfte hâl
Yâ-İlâhi eyliye Sultan-ı zişân da'İma
Sad hezâran böyle hayret-hasâne İştigal
Geh leb-kevserle geh gülzâr-ı adn içre ide
Mâderi her sù haram nâz ile arz-ı cemal
Lüle-i hâmeden İhya oldu tarihi revan*

Şâh Sultan nev sebil itdi bina mâ iç zülül 1215 (1800)

Şah Sultan ve kitabe yazarı İhya Efendi için Şah Sultan Türbesi bahsine bakınız.

■ Şah Sultan Sebili ve Mektebi